

00/04

Dotace ze státního rozpočtu uhelnému a rudnému hornictví *)

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 2000 pod číslem 00/04. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ JUDr. Jiří Drábek.

Cílem kontroly bylo prověřit poskytování, čerpání a užití dotací ze státního rozpočtu určených uhelnému a rudnému hornictví. Kontrolovaným obdobím byly roky 1998 až 2000 a v případě věcných souvislostí i předchozí období.

Kontrolu provedly v době od ledna do června 2000 skupiny kontrolujících NKÚ z odboru dopravy, průmyslu a hospodářství a z územních odborů střední Čechy, severozápadní Čechy, severovýchodní Čechy a severní Morava.

Kontrolovanými osobami byly:

A. Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen „MPO“);

B. příjemci dotace:

- Českomoravské doly, a. s., se sídlem v Kladně (dále jen „ČMD“),
- Palivový kombinát Ústí, státní podnik, se sídlem v Ústí n. L. (dále jen „PKÚ“),
- Východočeské uhelné doly, státní podnik, se sídlem v Trutnově (dále jen „VUD“),
- OKD, a. s., se sídlem v Ostravě (dále jen „OKD“),
- Rudné doly Příbram, státní podnik (dále jen „RD“).

Námítky proti kontrolním protokolům, podané ČMD, PKÚ a OKD, byly vypořádány vedoucími skupin kontrolujících. Odvolání proti rozhodnutí o námítkách, podaná ČMD a OKD, byla vypořádána usneseními senátu NKÚ.

S e n á t N K Ú (ve složení: JUDr. Jiří Drábek - předseda, JUDr. Jan Holeček, Ing. Jana Krejčová, Ing. Zdeněk Smělík a Ing. Ladislav Zeman - členové) na svém zasedání konaném dne 18. září 2000

s c h v á l i l usnesením č. 00/04/51
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I.

Úvod

Dotace na útlum uhelného hornictví je poskytována uhelným společnostem od roku 1993 na základě usnesení vlády České republiky ze dne 9. 12. 1992 č. 691, k programu restrukturalizace uhelného průmyslu. Tímto usnesením byl schválen program restrukturalizace uhelného průmyslu a v návaznosti na to program útlumu dolů a lomů a zásady účasti státního rozpočtu na realizaci tohoto programu. V dalších letech pak vláda dalšími usneseními koncepci útlumu uhelného hornictví doplňovala, rozšiřovala nebo upřesňovala.

*) Pozn. redakce: Tabulky uvedené z vydavatelských důvodů v příloze jsou součástí kontrolního závěru.

Podle programu útlumu dolů a lomů schváleného usnesením vlády č. 691 měl být útlum 14 lokalit ukončen do roku 1996. V roce 1995 byl útlum rozšířen o dalších 22 lokalit a ukončení útlumu posunuto do konce roku 1998. U 20 z těchto lokalit byl v roce 1999 termín ukončení prodloužen až za rok 2000. Další lokality se zahájením útlumu v roce 2000 a později byly do programu útlumu dolů a lomů s účastí státního rozpočtu zařazeny v letech 1998 a 1999. Podle současného předpokladu má v roce 2005 probíhat útlum u 14 lokalit, tj. u stejného počtu jako při zahájení útlumu v roce 1993. Státní rozpočet se tak bude i nadále podílet na financování útlumu nových lokalit i u nově vzniklých akciových společností.

Dotace na útlum rudného hornictví je poskytována těžebním podnikům od roku 1990 na základě usnesení vlády ČSFR ze dne 21. 6. 1990 č. 440, k řešení rudného hornictví a vyhlášení útlumového programu pro odvětví rudného hornictví k 1. červenci 1990. Útlumovým programem byl řešen útlum celého odvětví rudného hornictví jako důsledek přehodnocení přístupu státu k využívání ložisek rud. Od roku 1997 byla problematika útlumu rudného hornictví spojena s problematikou útlumu uhelného hornictví.

Dotace je poskytována na technickou likvidaci dolů, zahlazování následků hornické činnosti a sociálně-zdravotní závazky spojené s likvidací a s těžbou v minulosti (nároky vzniklé do 31. 12. 1992). Technická likvidace směřuje k uzavření a zabezpečení dolů. Zahlazování následků hornické činnosti zahrnuje především obnovu krajiny a vypořádání škod způsobených těžbou. Sociálně-zdravotní náklady spojené s likvidací a s těžbou v minulosti zahrnují zvláštní příspěvek horníkům uvolněným ze zdravotních důvodů, náhrady za ztrátu výdělků a deputáty důchodců. Stejná pravidla jako pro uhelné platí pro rudné doly.

MPO poskytlo od roku 1993 uhelným společnostem v souvislosti s útlumem dotace v celkové výši cca 23 998 mil. Kč a dalších cca 6 589 mil. Kč vynaložily uhelné společnosti z vlastních zdrojů, jak ukazuje tabulka č. 1 (viz příloha na str. 231).

MPO poskytlo od roku 1990 na útlum rudného hornictví dotace v celkové výši cca 1 810 mil. Kč a dalších cca 310 mil. Kč poskytly těžební podniky z vlastních zdrojů, jak ukazuje tabulka č. 2 (viz příloha na str. 231).

Systém pro poskytování, čerpání a užití dotací ze státního rozpočtu na útlum uhelného a rudného hornictví stanoví především směrnice Ministerstva financí čj. 193/56 285/96 z 9. 9. 1996 pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na financování útlumu uhelného, rudného a uranového hornictví a dále vydávané pokyny MPO pro přípravu, schvalování, realizaci a kontrolu technických projektů likvidace a pro čerpání a kontrolu dotací na útlum

uhelných a rudných dolů. K dodržování těchto norem jsou příjemci dotace smluvně zavazováni.

Uhelným společností je dále poskytována dotace k nápravě škod na životním prostředí způsobených dobýváním výhradních ložisek (dále jen „ekologická dotace“). Zdrojem pro tyto dotace jsou roční úhrady z vydobytých nerostů, odváděné příslušným obvodním báňským úřadům podle ustanovení § 32a zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Výše ekologických dotací poskytnutých MPO uhelným společností v letech 1994 až 1999 je uvedena v tabulce č. 3 (viz příloha na str. 231).

Obdobně jako v případě dotací na útlum vydává MPO každoročně pokyny pro čerpání finančních prostředků odváděných do státního rozpočtu podle § 32a horního zákona, kterými je stanoven především účel použití těchto prostředků a základní podmínky pro jejich poskytnutí.

II.

System poskytování dotací

A. Dotace na útlum uhelného průmyslu

1. Plnění cílů stanovených v programu restrukturalizace uhelného průmyslu

Realizaci programu restrukturalizace schváleného vládou usnesením č. 691 měly být v letech 1993 až 1996 vytvořeny podmínky pro vznik zdravých soukromých konkurence-schopných uhelných společností. Tyto společnosti měly být schopny vyřešit bez pomoci státního rozpočtu nynější i budoucí důsledky hornických prací postupným vytvářením povinné finanční rezervy ve smyslu horního zákona. K tomu byl uvedeným usnesením vlády přijat program útlumu, podle kterého měly být do roku 1996 s účastí státního rozpočtu utlumeny u nově založených společností ztrátové doly a lomy, resp. u neperspektivních státních podniků měl proběhnout úplný útlum.

a) Předpokládaný termín ukončení restrukturalizace uhelného průmyslu nebyl dodržen, program útlumu dolů a lomů byl rozšiřován a účast státního rozpočtu byla postupně prodloužena až za horizont roku 2005.

MPO pro nárokování účasti státního rozpočtu na útlumu dolů a lomů nemá jasnou a reálnou koncepci restrukturalizace uhelného průmyslu. Předpoklad, že restrukturalizace bude ukončena v roce 1996, nebyl naplněn. Teprve v roce 1998 změnilo MPO koncepci s tím, že restrukturalizace bude dlouhodobý proces, který vyžaduje stanovení podmínek pro delší časový horizont. Nový závazný termín předpokládaného ukončení restrukturalizace s účastí státního rozpočtu stanoven nebyl. Usnesením vlády ze dne 8. 9. 1999 č. 912 byl stanoven postup

útlumu a likvidace dolů uhelného a rudného průmyslu od roku 2000.

b) Dosud nebyla dořešena majetková účast státu v činných uhelných akciových společnostech.

Program restrukturalizace předpokládal vytvoření osmi uhelných akciových společností. Ve skutečnosti zůstaly po privatizaci státních podniků pro těžbu černého uhlí OKD a ČMD a pro těžbu hnědého uhlí Mostecká uhelná společnost, a. s., Most, Sokolovská uhelná, a. s., Vřesová a Severočeské doly, a. s., Chomutov. Majetková účast státu ve výši kolem 50 % přetrvává u třech společnostech, a to u OKD, Severočeských dolů, a. s., Chomutov a u Sokolovské uhelné, a. s., Vřesová. Majetkovým propojením obou společností pro těžbu černého uhlí bylo v této oblasti značně omezeno předpokládané konkurenční prostředí.

Majetková účast státu má být řešena další restrukturalizací společností s účastí státního rozpočtu.

c) Některé úpravy tržního prostředí pro usnadnění pozice nově vzniklých uhelných akciových společností na trhu předpokládané programem restrukturalizace byly provedeny v menším rozsahu nebo nebyly provedeny vůbec.

Ochrana před dumpingovými dovozy z Polska a Ukrajiny nebyla zabezpečena v předpokládaném rozsahu. V programu restrukturalizace byl doporučen pouze dovoz z Polska ve výši 0,7 mil. tun černého uhlí. V letech 1995 až 1997 činil dovoz černého uhlí v průměru 2,7 mil. tun ročně. Teprve počínaje rokem 1998 byla dovozní licence snižována až na 1,2 mil. tun pro rok 1999.

Předpokládané vytvoření státní hmotné rezervy černého uhlí jako podpůrného opatření ke zmenšení sezónních dovozů a vyrovnání časových disproporcí nebylo realizováno.

2. Účast státního rozpočtu na realizaci programu restrukturalizace uhelného průmyslu

Podle Zásad účasti státního rozpočtu na realizaci programu restrukturalizace v letech 1993 až 1996 schválených vládou usnesením ze dne 9. 12. 1992 č. 691 měl státní rozpočet hradit nebo se spoluúčastnit

- na nákladech útlumu dolů a lomů uvedených v příloze usnesení,
- počínaje rokem 1993 na obligatorních sociálně-zdravotních závazcích a deputátech důchodců vzniklých do 31. 12. 1992,
- na úhradě likvidace důlních a ekologických škod vzniklých v minulosti hlubinným způsobem dobývání.

a) Zásadami účasti státního rozpočtu na realizaci programu restrukturalizace uhelného průmyslu nebyly stanoveny jasné a průhledné finanční vztahy mezi státním rozpočtem a společnostmi provádějícími útlum.

Dotace ze státního rozpočtu na útlum uhelného hornictví zahrnuje úhradu nákladů vzniklých realizací programu útlumu dolů a lomů a úhradu sociálně-zdravotních závazků vzniklých do 31. 12. 1992. Sociálně-zdravotní náklady nemají s útlumem věcnou souvislost a společnosti by je musely vyplácet, i kdyby útlum nebyl zahájen. Sociálně-zdravotní závazky jsou nárokové ze zákona a musí být hrazeny přednostně.

Uvedené náklady v důsledku každoroční valorizace (v průměru 10 %) neustále rostou. Jejich podíl na nákladech na útlum hrazených z dotace ze státního rozpočtu vzrostl ze 40 % v roce 1993 na 58 % v roce 2000. Při poklesu objemu dotace o cca 3 % v roce 2000 proti roku 1993 to vede u příjemců dotace k nedostatku finančních prostředků na vlastní technickou stránku útlumu a vyvolává další zpoždění v plnění programu útlumu dolů a lomů.

Financování sociálně-zdravotních nákladů bylo v kapitole 322 - Ministerstvo průmyslu a obchodu od ostatních nákladů odděleno v roce 1998, avšak v roce 1999 bylo znovu spojeno s vlastní technickou likvidací. Vláda schválila usnesením ze dne 8. 9. 1999 č. 913, k postupu vypořádání ze zákona vyplývajících obligatorních sociálně-zdravotních závazků vůči pracovníkům uhelného, rudného a uranového hornictví od roku 2000, oddělené financování nákladů na útlum uhelného hornictví, týkající se sociálně-zdravotních nákladů nesouvisejících s útlumem a vzniklých do 31. 12. 1992. Předmětné oddělení nákladů je pouze formální, neboť obě položky zůstaly v rámci kapitoly 322 - Ministerstvo průmyslu a obchodu pod jedním dotačním titulem. Přitom MPO není pro oblast sociálně-zdravotních nákladů dostatečně personálně a odborně vybaveno.

Podle zásad státní účasti na realizaci programu restrukturalizace měly být z dotace na útlum hrazeny i důlní a ekologické škody vzniklé v minulosti. Vymezení těchto škod však nebylo provedeno. MPO je zahrnuje do nákladů na zahlazování následků hornické činnosti bez rozlišení, zda vznikly do 31. 12. 1992, nebo později. U zahlazování následků hornické činnosti navíc nestanovilo rozsah nezbytné rekultivace pozemků s tím, že konečnou úpravu ponechá na budoucím uživateli.

MPO v období od 1. 7. 1997 do 31. 12. 1999 neposkytovalo dotaci na program útlumu dolů a lomů hnědouhelným akciovým společnostem. Důvodem byl podle MPO nedostatek finančních prostředků vyčleněných státním rozpočtem na tyto účely a dobrá finanční situace těchto společností. Na druhé straně do tohoto programu zařazovalo i přes zpoždění útlumu další lokality. Podmínky byly měněny i v případě úhrad sociálně-zdravotních nákladů z dotace na útlum.

b) Do programu útlumu dolů a lomů byly zařazovány nové lokality nad původně schválený rozsah, aniž by byly zabezpečeny zdroje financování.

Schválený program útlumu dolů a lomů byl rozšířen v roce 1995 o 22 nových lokalit a v letech 1998 a 1999

o dalších šest lokalit, u nichž je předpokládáno zahájení útlumu v roce 2000. Jak vyplývá z tabulky č. 1 objem dotace na útlum měl klesající tendenci. To vede k nedostatku finančních prostředků na útlum a prodlužování stanovených termínů ukončení útlumu v jednotlivých lokalitách.

Např. z 36 lokalit zařazených do programu útlumu dolů a lomů nebyl termín ukončení do konce roku 1998 dodržen u 20 lokalit. Ukončení útlumu u těchto lokalit je podle současného stavu předpokládáno po roce 2002, kromě dvou lokalit, u nichž je předpokládáno ukončení útlumu v roce 2000.

Tento stav se negativně promítá do celkové hospodárnosti realizace programu útlumu dolů a lomů. Dotace je převážně čerpána na udržování stávajícího stavu namísto technické likvidace.

Např. u dolu Odra v OKD, kde bylo ukončení útlumu prodlouženo z roku 1996 na rok 2002, činily v letech 1998 a 1999 tzv. trvalé náklady (osobní náklady, energie, ostatní služby a pod.) cca 603 mil. Kč. To představovalo v roce 1998 cca 77% podíl na nákladech technické likvidace a v roce 1999 již cca 94% podíl.

c) V případě sociálně-zdravotních nákladů vzniklých do 31. 12. 1992 nebylo konkrétně stanoveno, které nároky budou z dotace ze státního rozpočtu hrazeny. Podmínky pro jejich úhrady byly často měněny.

Do roku 1997 nebyly vládou specifikovány předpisy, podle kterých bude státní rozpočet hradit sociálně-zdravotní závazky vzniklé do 31. 12. 1992. Analýzu těchto nároků s návrhem zásad trvalé účasti státního rozpočtu na jejich úhradě mělo MPO zpracovat podle usnesení vlády z 4. 10. 1995 č. 558, o doplnění koncepce útlumu uhelného hornictví v České republice, do 31. 3. 1996.

Na základě materiálu, který MPO zpracovalo až v roce 1997, vláda s platností do 31. 12. 1998 usnesením z 2. 7. 1997 č. 401 věcně vymezila sociálně-zdravotní nároky, které státní rozpočet hradí v rámci dotace na útlum, na

- zvláštní příspěvek horníkům uvolněným ze zdravotních důvodů na základě zákona č. 98/1987 Sb., o zvláštním příspěvku horníkům, ve znění zákona č. 160/1989 Sb.,
- náhrady za ztrátu výdělků podle ustanovení § 195 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- deputáty důchodců, kterým tento nárok vznikl do 16. 1. 1992 (předtím do 31. 12. 1992).

Jejich úhrady současně omezila na utlumované lokality státních podniků a dvou vyjmenovaných akciových společností.

Uvedené věcné vymezení úhrad sociálně-zdravotních závazků vzniklých do 31. 12. 1992 bylo usnesením vlády České republiky ze dne 9. prosince 1998 č. 814 prodlouženo i na rok 1999. Omezení na utlumované lokality a vyjmenované společnosti však bylo zrušeno a z účasti na úhradě těchto nákladů byly vyloučeny jen hnědou-

helné akciové společnosti. V roce 2000 pak bylo věcné vymezení úhrad rozšířeno o další ustanovení zákoníku práce (§ 193, § 194, § 196, § 197, § 198), včetně repartičního ustanovení § 205c, a v případě deputátů o deputáty uvolněných zaměstnanců. Současně bylo umožněno hradit tyto náklady i hnedouhelným společností.

MPO však uvedená omezení úhrad sociálně zdravotních nároků v některých případech nezabezpečilo. V období od 1. 7. 1997 do 31. 12. 1998 poskytlo na úhradu sociálně-zdravotních závazků vzniklých do 31. 12. 1992 u činných dolů OKD a ČMD dotaci na útlum v celkové výši cca 990 mil. Kč. V tomto období poskytlo dotaci v celkové výši cca 24 mil. Kč i Západočeským uhelným dolům, a. s., Zbůch, Českým lupkovým a uhelným závodům, a. s., Nové Strašecí a Energii, a. s., Kladno, které byly z úhrad vyloučeny (vláda vzala tyto úhrady na vědomí až v usnesení ze dne 9. 12. 1998 č. 814, o plnění útlumových programů v odvětví uhelného a rudného hornictví a návrh dalšího postupu po roce 1998).

MPO v roce 1998 umožnilo OKD a ČMD použít prostředky dotace na útlum k úhradám náhrad i podle jiných ustanovení zákoníku práce než podle § 195 ve výši kolem 1 mil. Kč (u jedné společnosti nebylo možno přesnou výši těchto úhrad vyčíslit). V letech 1998 a 1999 umožnilo hradit deputátní příspěvky zaměstnancům uvolněným z kvalifikovaných zdravotních důvodů, kteří však nepobírali důchod. Např. u OKD činily tyto úhrady cca 20 mil. Kč.

B. Dotace na útlum rudného průmyslu

V plnění schváleného časového harmonogramu útlumu jednotlivých lokalit byly zjištěny obdobné nedostatky jako v případě uhelného průmyslu. V roce 1991 byl zahájen útlum 17 lokalit. V roce 1993 byl útlum rozšířen o další tři lokality z důvodu útlumu těžby nebilančních ložisek fluoritu. Technický útlum byl s dvouletým zpožděním u šesti lokalit ukončen v roce 1999. V současnosti má až do konce roku 2015 probíhat zahlazování následků hornické činnosti. Předpokládané náklady na útlum v letech 2000 až 2005, včetně sociálně-zdravotních nákladů vzniklých do 31. 12. 1992, činí cca 1 000 mil. Kč.

Pro úhrady sociálně-zdravotních závazků vzniklých do 31. 12. 1992 platily pro rudné doly stejná pravidla jako pro uhelné doly. Podle nich nebylo v letech 1998 až 1999 možno z dotace hradit jiné nároky než podle § 195 a návazného ustanovení § 205c zákoníku práce. Nebyla přitom zohledněna skutečnost, že rudné doly mají omezené příjmy (od roku 1994 byla ve všech dolech ukončena těžba), a tím i zdroje k úhradě těchto obligatorních nároků. RD tak z dotace na útlum uhradily např. v roce 1998 i jiné nároky v celkové zjištěné výši cca 0,6 mil. Kč.

C. Ekologická dotace

Není jasně specifikován účel použití prostředků ekologické dotace.

Pokyny pro čerpání finančních prostředků odváděných do státního rozpočtu podle § 32a horního zákona,

vydávaných každoročně MPO, je užití ekologické dotace účelově určeno k nápravě škod na životním prostředí způsobených dobýváním výhradních ložisek. Není přitom řešena problematika utlumovaných lokalit. Ekologická dotace tak v řadě případů tvoří doplňkový zdroj uhelným organizacím k zahlazování následků hornické činnosti v souvislosti s útlumem. Např. PKÚ použil ekologickou dotaci k sanaci zbytkové jámy Lomu Chabařovice, VUD k sanaci a rekultivaci hořícího odvalu Dolu Kateřina v Radvanicích.

Ekologickou dotací je prostřednictvím MPO řešena i problematika starých důlních děl, která podle horního zákona spadá do kompetence Ministerstva životního prostředí. Staré důlní dílo je podle § 35 odst. 1 horního zákona „*důlní dílo v podzemí, které je opuštěno a jehož původní provozovatel ani jeho právní nástupce neexistuje nebo není znám*“. Podle § 35 odst. 4 tohoto zákona, ve znění zákona č. 541/1991 Sb., má zajišťování nebo likvidaci starých důlních děl v nezbytně nutném rozsahu zabezpečit Ministerstvo životního prostředí.

MPO po projednání s Ministerstvem financí a Ministerstvem životního prostředí uvolnilo v roce 1999 na úhradu starých důlních děl ekologickou dotaci např. ČMD ve výši 6 mil. Kč a OKD ve výši 51 mil. Kč.

III.

Některá zjištění u příjemců dotací

1. Správnost čerpání dotace na útlum uhelného a rudného hornictví

OKD, ČMD a RD v letech 1998 a 1999 nesprávně uhradily z dotace nebo zahrnuly do nároků na dotaci úhrady některých sociálně-zdravotních nákladů podle jiných ustanovení než podle § 195 a návazného ustanovení § 205c odst. 2 zákoníku práce. Celková výše nesprávných úhrad ve zjištěných případech činila cca 10 mil. Kč.

OKD zahrnuly do nároku na dotaci úhradu faktur v celkové výši cca 8 mil. Kč, které byly vystaveny na základě neprůkazných dokladů.

Podle ustanovení § 1 odst. 2 nařízení vlády č. 263/1994 Sb., o úpravě náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, se průměrný čistý výdělek podle odst. 1 zvyšuje jen do částky 10 830 Kč. RD stanovily v jednom případě průměrný výdělek v roce 1994 ve výši 13 540 Kč. Vzhledem ke každoročním valorizacím tak bylo v období od roku 1995 do dubna 2000 nesprávně uhrazeno 0,2 mil. Kč.

Nesprávně zahrnuté náklady nepřevýšily v jednotlivých případech u příslušných společností výši použitých vlastních zdrojů, a nelze je tak kvalifikovat jako neoprávněné čerpání prostředků státního rozpočtu.

2. Hospodárnosti v použití prostředků dotace na útlum

a) PKÚ v roce 1995 vyzval k provádění rekultivace jedinou firmu, s kterou uzavřel 15. 12. 1995 smlouvu na „zajištění komplexní revitalizace krajiny, která byla zdevastována těžební činností státního podniku Palivový kombinát Ústí a jeho právních předchůdců“. S touto firmou pak PKÚ uzavíral v dalších letech nové smlouvy nebo dodatky k nim. Např. v letech 1998 až 1999 to bylo 45 smluv v celkovém objemu cca 166 mil. Kč.

Naplnění smluv přitom PKÚ zcela ponechal na zhotoviteli, který tak rozhodoval o tom, jak dlouho a jakým způsobem bude rekultivace prováděna. Rekultivace byly prováděny bez schválených plánů rekultivací ve smyslu zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, nebo byly schvalovány až dodatečně na základě již provedených prací. Zhotovitel přitom upřednostňoval desetkrát dražší lesnické rekultivace před zemědělskými. Plochy po zemědělské rekultivaci PKÚ vrátil původnímu správci, zatímco plochy o rozloze cca 500 ha po neplánovaných lesnických rekultivacích si ponechal. Ty jsou využívány k myslivecké činnosti. Souhlas s výkonem práva myslivosti pro myslivecké sdružení vydal PKÚ bezúplatně.

Kromě toho PKÚ uzavřel v letech 1998 a 1999 s další firmou celkem 14 smluv na rekultivace v celkové výši cca 49 mil. Kč. Na předmětné rekultivace nebylo uskutečněno výběrové řízení s odůvodněním, že je hradil z vlastních prostředků (v letech 1993 až 1999 přitom hradil 60 % útlumových prací z dotace).

b) VUD realizují akci „Sanace a rekultivace hořícího odvalu Dolu Kateřina“. Akce má být podle smlouvy z roku 1995 ukončena do 31. 12. 2001. Realizace akce nebyla dostatečně připravena, což se promítlo i do ceny díla. Smluvní cena cca 658 mil. Kč vycházela z nabídkové studie vypracované dodavatelem. Stanovena byla v úrovni cen roku 1994 a vycházela z řady odborných odhadů nepodložených podrobnějšími projekty ani výsledky geologických, geodetických, tepelných, ekologických, výzkumných a vodohospodářských prací. Konečná cena měla být dohodnuta dodatkem ke smlouvě podle rozpočtu, který bude součástí projektové dokumentace. Původní smlouva již byla upravena 16 dodatky a od zahájení prací do 31. 12. 1999 bylo z dotace na útlum již vynaloženo cca 872 mil. Kč. Přitom bylo dosud sanováno jen cca 40 % odvalu.

IV.

Vyhodnocení

Kontrolní akcí bylo prověřováno poskytování, čerpání a užití dotací ze státního rozpočtu určených uhelnému a rudnému hornictví včetně realizace programu restrukturalizace tohoto odvětví.

Kontrolní akce navázala na akci č. 96/02 (kontrolní závěr publikován ve Věstníku NKÚ ročník IV částka 4). V užití dotací došlo k podstatnému zlepšení. Kladně se zde projeví průběžné kontroly čerpání dotace v příslušných letech, které od roku 1997 zabezpečuje odbor kontroly MPO.

Zásadní nedostatky s dopadem na hospodárnost čerpání dotace na útlum byly zjištěny v plnění stanovených cílů programu restrukturalizace především uhelného průmyslu a v účasti státního rozpočtu na jeho realizaci.

Restrukturalizace uhelného a rudného průmyslu neprobíhala podle reálně stanovené koncepce nebo plánu útlumu s přesným vymezením státní účasti. Termín ukončení restrukturalizace rok 1996 nebyl dodržen, dodržen nebyl ani další termín rok 1998. Teprve od roku 1998 byla restrukturalizace uhelného a rudného průmyslu pojata jako dlouhodobý proces. Termín ukončení a výše účasti státního rozpočtu však nejsou stanoveny. Současné požadavky uhelných společností na státní rozpočet narůstají. Tyto požadavky na léta 2000 až 2005 ve výši cca 24 000 mil. Kč překračují státní prostředky vložené do restrukturalizace od jejího počátku v roce 1993 do roku 1999 o 2 000 mil. Kč.

Na počátku restrukturalizace nebyly vymezeny důlní a ekologické škody, na jejichž úhradě se bude podílet státní rozpočet. Tyto položky se staly součástí zahlazování následků hornické činnosti. Podmínky účasti státního rozpočtu na restrukturalizaci se měnily s krátkodobou platností jednoho roku až tří let.

Dosud nebyla ukončena privatizace nově založených uhelných akciových společností. Ve většině z nich přetrvává majetková účast státu. Stát nepřenechal těmto akciovým společnostem odpovědnost za nově utlumované lokality a předpokládá útlum ve značném rozsahu spolufinancovat i po roce 2000.

Není vyřešeno financování akcí souvisejících s útlumem příslušných lokalit. Při v zásadě nezměněných finančních zdrojích jsou do programu útlumu dolů a lomů zařazovány nad původní rozsah nové lokality. Předpokládané ukončení útlumu lokalit je tak neustále posouváno, v současné době u většiny lokalit za horizont roku 2000. Dotace na útlum je v řadě případů čerpána pouze na udržování stávajícího stavu namísto technické likvidace. Tento stav se zásadním způsobem negativně promítá do hospodárnosti čerpání prostředků dotace na útlum.

Nedostatek prostředků na vlastní technický útlum vyvolává také povinnost úhrad sociálně-zdravotních závazků vzniklých v minulosti, které jsou rovněž hrazeny z dotace na útlum, ačkoliv s ním věcně nesouvisejí. Z důvodu valorizací každoročně rostoucí sociálně-zdravotní závazky a jejich přednostní úhrada se při nedostatečných zdrojích promítly do zpoždění programu útlumu dolů a lomů. Podíl nákladů na sociálně-zdravotní závazky na nákladech útlumu již představuje cca 58 %.

I když v roce 2000 byly prostředky na sociálně-zdravotní závazky a vlastní útlumový program formálně odděleny, zůstaly oba tituly v kapitole 322 - Ministerstvo průmyslu a obchodu. Přitom MPO není na správu sociálně-zdravotních závazků na rozdíl např. od Ministerstva práce a sociálních věcí dostatečně odborně vybaveno.

Není jasně specifikován účel použití prostředků ekologické dotace. Ekologická dotace tak tvoří především doplňkový zdroj k zahlazování následků hornické činnosti a jejím prostřednictvím je MPO nesprávně řešena i problematika starých důlních děl, která podle horního zákona spadá do kompetence Ministerstva životního prostředí.

Příloha:

Tabulka č. 1 - Čerpání finančních prostředků na útlum uhelných dolů (v mil. Kč)

Rok	Dotace ze státního rozpočtu				Vlastní zdroje
	technická likvidace	zahlazování násled. hornické činnosti	sociálně zdravotní závazky	úhrnem	
1993	1 119	537	1 109	2 766	580
1994	1 347	840	1 158	3 345	441
1995	1 173	784	1 330	3 287	838
1996	1 291	878	1 423	3 591	975
1997	652	713	1 363	2 727	1 460
1998	640	861	1 404	2 905	1 189
1999	504	702	1 476	2 682	1 106
2000 ¹⁾	527	602 ¹⁾	1 565	2 695	... ²⁾
Celkem	7 253	5 917	10 828	23 998	6 589

1) Předpoklad. 2) Údaj není dosud znám.

Tabulka č. 2 - Čerpání finančních prostředků na útlum rudných dolů (v mil. Kč)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Dotace ze stát. rozp.	67	192	175	205	211	235
Vlastní zdroje		2	4	31	20	30

Tabulka č. 2 - pokračování

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	Celkem
Dotace ze stát. rozp.	160	135	125	107	198 ¹⁾	1 810
Vlastní zdroje	44	87	61	31	... ²⁾	310

1) Předpoklad. 2) Údaj není dosud znám.

Tabulka č. 3 - Ekologické dotace poskytnuté uhelným společnostem (v mil. Kč)

Rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Celkem
Výše dotace	203	185	230	220	189	204	1 231